

СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ФРАНЦУЗЬКИХ ТЕРМІНІВ У ГАЛУЗІ БІОТЕХНОЛОГІЙ

Тютюнник А.А.

*Національний технічний університет України «Київський
політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
a.tjutjunyk@gmail.com*

The work is focused on the definition of the main structural and semantic features of the terms in the sphere of biotechnology. The study is performed on the basis of the theories of Ukrainian and foreign scientists including the author's analysis of the chosen terms. The paper describes productive and non-productive ways of creating terminological units. As a result of the analysis the author singles out the main lexical-and-semantic groups of the terms under study as well as dwells on such semantic phenomena as synonymy and antonymy.

Key words: term, terminological system of biotechnologies, structural-and-semantic aspect, term formation, lexical-and-semantic groups, scientific and technical terminology.

У лінгвістичній науці сьогодення сформувалася тенденція до вивчення особливостей функціонування мовних одиниць у контексті зв'язків мови з різними сферами діяльності людини та в житті суспільства в цілому. При цьому багаторівневість і різноспрямованість підходів до вивчення певного явища породжують у сучасних лінгвістичних дослідженнях розмаїття термінів [4, с. 10]. Завдяки такій порівняно новій комплексній науці, як біотехнологія на теперішній час люди можуть вирішувати глобальні проблеми, які були важко вирішуваними у минулому. У зв'язку з цим, особливо актуальним в умовах глобального інформаційного простору і цілком природним стає дослідження мовного ресурсу, а саме термінології. Тому виопрацювання упорядкованої термінології у галузі біотехнологій стає цілком необхідним.

Доцільно зазначити, у першу чергу, що шляхом здійснення кількісного аналізу структурних моделей термінів обраної терміносистеми було виявлено, що абсолютну більшість становлять прості терміни, що є цілком природним для науково-технічної галузі, і терміни словосполучення (45,50% і 41,34% відповідно); терміни-аббревіатури та складні терміни відзначено як менш частотні (7,48% і 5,68% відповідно), позаяк за вимогами термін має бути коротким і прозорим.

Традиційно найпродуктивнішими способами творення термінів у цілому, в тому числі й термінів у галузі біотехнологій, визначають морфологічний, відомий як синтетичний, та семантичний.

Відтак, 71,05% проаналізованих простих термінів утворено морфологічним способом. До зазначеного способу належать, передусім, суфіксальний, наприклад: *-ateur* – *incubateur*, *-tion* – *nitrification*, префіксальний, наприклад: *semi-* – *semi-stérilité*, *sous-* – *sous-espèce*. Аналіз складних термінів показав, що їхня переважна частина, а саме 60,00%, утворюється шляхом поєднання простих основ. Це пояснюється тим, що за допомогою згаданих способів утворюється нейтрально забарвлена лексика, що є імманентною ознакою термінів. Використання морфологічного способу творення біотехнологічних термінів дає змогу уникнути полісемії та омонімії, позаяк вони можуть стати на заваді адекватного сприйняття інформації.

Інші способи творення термінів, такі як фонетико-морфологічний і спосіб звуження значення свідчать про незначну кількість їхніх цифрових показників, а, отже, й малочисельність їхнього функціонування.

Існує значна кількість термінів-абревіатур, але у терміносистемі біотехнологій найчастіше можна зустріти саме ініціальні терміни, оскільки вони є найпростішими у сприйнятті.

Терміни-словосполучення тлумачаться у роботі як такі, що утворені за допомогою поєднання декількох слів. Такі терміни М.А. Мартемьянова поділяє на дво-, три-, чотири-, п'яти- та шестикомпонентні, залежно від кількості слів, що входять до складу цих словосполучень [7, с. 16]. Під час аналізу термінів, утворених синтаксичним способом, найрекурентнішими встановлено бікомпонентні терміни, тобто такі, що у своєму складі мають два слова. Вони становлять переважну частину (86,76%) усіх термінів-словосполучень, а серед них найбільше зареєстровано термінів, утворених за допомогою поєднання іменника і прикметника (N+Adj), наприклад: *vaccin* (N) *viral* (Adj), *tissu* (N) *primaire* (Adj), а також іменника, прийменника та іменника, як от *segment* (N) *de* (prèp) *jonction* (N.), *translocation* (N) *de* (prèp) *gènes* (N) (59,32% і 33,93% відповідно).

С.В. Гринев-Гриневич зазначає, що трикомпонентні словосполучення утворюються на основі бікомпонентних, які мають більш тісний структурно-семантичний зв'язок [2, с. 225]. Загалом вони формуються шляхом різноманітного поєднання іменників, прикметників і прислівників, але найпродуктивнішим відзначено поєднання іменника з двома прикметниками, наприклад: *acide* (N) *aminé* (Adj) *essential* (Adj), *régulation* (N) *autogène* (Adj) *négative* (Adj).

Аналіз лінгвістичної літератури стосовно семантичної визначеності термінів, дозволив установити, що наявність дефініції є обов'язковою для

термінів. Щодо вмотивованості / невмотивованості термінів, то виявилось, що це питання все ще залишається недостатньо вивченим. Його досліджували Т.Р. Кияк [5, с. 74-96] та Л.М. Костенко [6, с. 380-382] та ін. У роботі останньої зазначається, що Д.С. Лотте поділяє терміни на правильно зорієнтовані, нейтральні й неправильні, що наразі відповідає сучасній класифікації, згідно з якою терміни поділяються на вмотивовані, напіввмотивовані та невмотивовані відповідно [6, с. 380-382]. Відомою є й думка про те, що повністю вмотивовані терміни, як правило, відсутні. Це пояснюється тим, що кожному поняттю притаманні різні ознаки, а в його назві може бути відображена лише одна і то вона не обов'язково є головною.

З огляду на той факт, що наразі наявна велика кількість підходів до семантичного аналізу мовних одиниць, було обрано семантичний аналіз термінів за номінативним характером, позаяк, на нашу думку, він є найбільш цікавим для дослідження. Згідно з цим способом, найбільше в обраній терміносистемі зареєстровано назв предметів та назв ознак, а найменш чисельними виявилися назви величин. Цей результат є цілком логічним, позаяк у будь-якій галузі відсутні терміни-назви величин, які за кількісним показником могли б перевищити ті, що називають предмети, явища, процеси й ознаки.

Синонімія термінологічних одиниць розглядається як вияв загальномовних закономірностей, хоч донедавна наявність термінів-синонімів заперечувалася або сприймалася як явище вкрай небажане і шкідливе. Синоніми в будь-якій терміносистемі є, як стверджує М.О. Вакуленко [1], не лише природним явищем, а й виконує низку функцій, як от: 1) уточнення й розмежування понять; 2) збагачення наукової мови; 3) утворення деяких похідних термінів; 4) створення перспективного лексичного запасу для подальшого розвитку термінології; 5) тлумачення незрозумілого терміна; 6) формування терміносистеми [1, с. 24]. Головною особливістю цього явища у термінологічній галузі є те, що такі терміни співвідносяться з однаковим об'єктом чи поняттям, а, отже, вони можуть бути взаємозамінними.

У процесі дослідження нами було виокремлено такі синонімічні ланцюги:

1. *implantation d'embryons* – *JIVET* (*juvenile in vitro embryo technology*) – *FIV* (*fécondation in vitro*) – *fécondation in vitro*. Ці терміни використовуються для позначення штучного запліднення;

2. *organisme génétiquement modifié* – *OMG (organisme génétiquement modifié)* – *GMO (genetically modified organism)*. У перекладі вони означають генно модифіковані організми та повністю відповідають українському терміну-аббревіатурі ГМО.

Щодо антонімічних термінів, то їх було зафіксовано у 0,62% випадків, наприклад: *jumeau monozygote* та *jumeaux dizygotes*. Це пояснюється тим, що наведені антонімічні терміни вступають в антонімічний зв'язок, оскільки вони називають взаємовиключні поняття, а саме: монозиготні та бізиготні близнюки відповідно.

Виконане в цій роботі дослідження термінів біотехнології з огляду на їхню структуру й семантику, дозволило визначити їхні найхарактерніші ознаки та особливості, а також здійснити їхній поділ на тематичні лексичні групи. Убачається, що в подальшому результати виконаної роботи можуть бути використані як основа для більш глибокого аналізу термінів у галузі біотехнологій.

Література

1. Вакуленко М.О. Українська термінологія-комплексний лінгвістичний аналіз. Івано-Франківськ: Фоліант, 2015. 361 с.
2. Гринев-Гриневиц С.В. Терминовидение: учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений. Москва: Академия, 2008. 304с.
3. Д'яков А.С., Кияк Т.Р., Куделько З.Б. Основы терминотворения: Семантические та социолінгвістичні аспекти. Київ: КМ Academia, 2000. 218с.
4. Калита А.А., Тараненко Л.И. Речевая манипуляция: определение, функция, механизм реализации. Вісник ХНУ, 2012. №1022. С. 10-19.
5. Кияк Т.Р. Фахові мови як новий напрям лінгвістичного дослідження. Іноземна філологія. Львів, 2009. Вип.121. С. 138–142.
6. Костенко Л.М. Вмотивованість терміна / Л.М. Костенко // Нова філологія. – №1 (12). Запоріжжя: ЗДУ, 2002. С. 380–382.
7. Мартемьянова М.А. Особенности формирования современных научных технических терминологических систем (на примере терминов нанотехнологий): автореф. дис. ... канд. филол. наук: 10.02.19. Ижевск, 2011. 22 с.